

PÉNTEK JÁNOS

A HARMADIK (ÚJRA)KEZDÉS A NÉPRAJZOKTATÁSBAN

■ 1. Az idő, elsősorban a múlt idő mítoszában élünk. Már legújabb tudománytörténeti konferenciáinknak, kiadványainknak és kutatásainknak is történetük, sőt jubileumuk, évfordulójuk van. Húsz éve, 1994 májusában a már-már mítikusnak tekinthető helyszínen, Jegenyében magyarországi kollégáinkkal együtt emlékezettünk a közös gyökerekre: a Magyar Néprajzi Társaság száz évvel korábbi indulására, Hermann Antalra, Jankó Jánosra, a modern magyar néprajztudomány megszületésére. 1998-ban az egyetemi képzés centenáriuma, 2008-ban a 110 éves évfordulója irányította újra Herrmann Antalra a figyelmet. 2000-ben Csík-szeredában az egyetemi oktatás és a Krizza János Néprajzi Társaság tíz éve volt újabb alkalom a visszatekintésre. Az emlékülések, konferenciák inspirálói és ösztönzői voltak a kutatásnak, a megjelent kiadványok, bibliográfiák pedig további kutatások forrásai. És részei, eszközei a kanonizálásnak.

Érthető, hogy – talán éppen a több évtizedes kényszerű szünetek, szakadékok miatt – mindenki érzi az egyetemi képzés, a tudományos képzés fontosságát. Aminek folyamatosan jelen kellett volna lennie, és biztosítania kellett volna a szakma folytonosságát, az nálunk csak lökés-szerűen, rövidebb időszakokban tölthette be szerepét. Nem volt véletlen, hogy a 2008-ban el-

**Három korszakról
beszélünk és két
történelmi,
nemzedékbeli
szakadékról, kényszerű
szünetről. Ezek nagyon
különbözőek voltak,
de mindhárom esetben
kiváló az eredmény...**

2014. okt. 24-én elhangzott előadás *A kolozsvári magyar néprajzoktatás és -kutatás: tudománytörténet és kulturális örökség* című konferencián.

indított konferenciasorozat felhívása éppen a kolozsvári néprajzi oktatás három korszakának feltárását ajánlotta kutatótársaink figyelmébe. A mostani konferenciafelhívás a közelmúltban elhunytakról állapítja meg, mennyire esetleges az „utóéletük”, a megismerésük és elismertségük: „annyira esetleges, mint amennyire a száz évvel korábban élt gyűjtőké”. Az egyetemi képzéssel hasonló, sőt talán még rosszabb a helyzet.

Húsz évvel ezelőtt Bálint Gábor utóéletét elemezve (aki Herrmann Antal kortársa és egyetemi kollégája volt) nem ok nélkül ajánlottam: „Kívánatos volna többet elmélkednünk a mitizálódás transzszilván mechanizmusáról, modelljéről, amely néha érthetetlen, bántó amnéziával párosul. Miért van az, hogy némelyeket teljesen elfeled az utókor, míg másokat az egekig magasztal?” (Péntek 1994: 19.) A „mechanizmus” a tudománytörténetben is tetten érhető: nem figyelünk arra, amiben benne vagyunk, azokra, akikkel együtt élünk és dolgozunk, nem rögzítjük, nem dokumentáljuk kellőképpen a jelent, a közelmúltat, nem gondoskodunk arról, hogy minden, ami fontos, pontosan kerüljön be a szakmai közösség (sőt a nagyközönség) hosszú távú memóriájába. Nem is fogalmazunk mindig pontosan, tényszerűen, az érzelmi viszonyulás (vagy más egyéb) ilyen vagy olyan irányba viszi el mondatainkat. Megvárjuk, amíg az erdélyi mitizáló, szimbolizáló hajlam megtalálja a maga új hőseit, mítoszait és szimbólumait, hogy aztán minden mást az amnézia nyeljen el. Ez a mechanizmus az egyik oldalon: mulasztás → elfeledkezés → felejtés → teljes amnézia, a másik oldalon: (meg)emlékezés → emlékezet → megszépítő emlékezet → mítosz. Mindkét oldalon sok az esetlegesség, a véletlen, a manipuláció, és ez torzítja, néha lehetetlenné teszi a tárgyilagos és méltányos tudománytörténeti értékelést és még inkább a megbízható kanonizálást.

2. A kolozsvári egyetemi néprajzi oktatás harmadik korszakáról, az újraindulásról magam egy alkalommal beszéltem, a 2000 májusában tartott jubileumi konferencián (Péntek 2001).¹ Miközben figyeltem, hogy mások mit írnak erről a korszakról, hogyan értékelik a tanszék munkáját vagy akár az én szerepemet a szak elindításában, tartózkodtam attól, hogy megszólaljak. Két okom volt rá: az egyik a dolog személyessége, ami az illő tartózkodásra intett, a másik az időbeli perspektíva. Erre mindig azt mondtam tanszékeink újabb kori megújulásával kapcsolatban – akár rosszat mondtak, akár jót –, hogy ez még csak *story*, de nem *history*. Az idő azonban meggondolásra int. Néprajzi oktatásunk a 25. tanévét kezdte most október 1-jén. Személyes jubileumom is volt: most szeptember 1-jén volt 50 éve, hogy az egyetemi, tanszéki szolgálatom elkezdődött. Ez már nem tréfa, tényleg történelem. Ami pedig a személyességet illeti: az ember azt is látja nem kevés példán, hogy az álszerénység, a szerénykedés a legbántóbb szerénytelenség. És egyébként is a hozzám közel állók tudják, hogy erre érzékeny vagyok és szerénytelen: igen, úgy gondolom, különösen az első évtizedben döntő volt a szerepem a szak elindításában, szakmai kapcsolataink építésében és ápolásában, a doktori képzésben, a doktori iskola elfogadtatásában, megszervezésében, a szak viszonylag gyors fel-futtatásában. A mi egyetemünkön folyó magyar nyelvű oktatásban ez mindegyképpen egyedülálló.

Különleges volt az az év, 1990. A felsőoktatásban a nagy tét a romániai magyarság számára a Bolyai Egyetem volt, annak jogos restitúciója. Az idősebbek és a kívülállók minden egyetemi fejlesztést csak az önálló magyar egyetemi ke-

retben tudtak elképzelni, így beszélt erről dr. Kós Károly is Budapesten a Néprajzi Társaság májusi közgyűlésén a néprajzi képzésről (ahol én meg azt jelentettem be, hogy ősztől néprajz szakos képzés indul Kolozsváron). Sőt az volt az általánosabb vélemény, hogy a belső fejlesztéssel is várni kell, mert az ronthatja az önálló egyetem esélyét. Mi azonban, akik belül voltunk, tudtuk, hogy az egyetemre készülő fiatalok nem várhatnak. Felelőtlenség lett volna a politikusoktól és a politika kiszámíthatatlan fordulataitól tenni függővé a szakma és egy nemzedék jövőjét. Egyébként még mindig várhatnánk...

Nyilvánvaló volt tehát a szükség és az igény a szak elindítására, adott volt rá a lehetőség (ez belülről volt nyilvánvaló, nem a nagypolitika oldaláról, mert annak ebben nem volt szerepe), és a feltételeket is meg lehetett teremteni. A kérdés az volt, mint nagyon sok más hasonló dolgunkban, vállalja-e, vállalhatja-e valaki az igény és a lehetőség összekapcsolását, felismeri és kihasználja-e valaki a kínáló alkalmat, a kegyelmi vagy történelmi pillanatot. Dolgaink nagyon személyfüggők voltak akkor is, most is azok. Ez a valaki lettem én, aki akkor váratlanul jó pozícióba kerültem a karon, az egyetemen: januárban vezetőjévé választott az előző időszakban az életképesség határára szűkített (nyelv és irodalom) tanszék, egyetemi tanárrá és doktori irányítóvá neveztek ki, bekerültem az egyetem vezető testületébe. Tisztában voltam a helyzettel, a feltételekkel, tudtam, hogy ott vannak valahol volt diákjaink, akiknek nincs ugyan néprajzos diplomájuk (mint ahogy nekem sem volt), de szakmailag felkészültek és elkötelezettek, számíthatok rájuk, és tudtam azt is, hogy akik erre a legméltóbbak volnának, az előző kiváló nemzedék kifutott az időből. Nekik diplomájuk is volt, doktori fokozatuk, kiváló szakmai munkásságuk, szakmai presztízsük: támaszaink lehettek, de egyetemi kollégáink már nem. Úgy tűnhetett, hogy ennek a méltánytalanságnak mi vagyunk az okai, elsősorban én, de be kellett látni: a történelem, az idő volt velük méltánytalan. Legtöbben belátták ezt, és hűséges támogatóink, külső munkatársaink lettek, de volt, aki emiatt a mi hitelünket próbálta gyöngíteni szakmai körökben. A nyitottá és szabaddá vált világban éltünk a lehetőséggel, hogy külső munkatársakat is fölkerjünk. Saját szakterületével, kutatásaival került be a képzésbe többek között Imreh István, Nagy Olga, Almási István, Demény István Pál, Balogh Ferenc, Bíró Zoltán. És jelentős számban fogadhattunk magyarországi vendégtanárokat. Ilyen szakmai háttérrel már az indulás időszakában is biztosítani tudtuk az oktatás színvonalát, a tanszéki fiatal oktatók szakmai fejlődését. Azt be kellett látnom, hogy az indulásnak, a fejlesztésnek fokozatosnak kell lennie: az akkor ötévesre visszaállított alapképzésben a néprajz szakot második szakként indítottuk, csak jóval később jutottunk el oda, hogy szakként és tanszékként is önálló legyen. Közben el kellett háritani egyik oldalról azt a nyomást, hogy a korábbi (akkor már meghaladott) magyarországi minta szerint népművelő szakot is indítsunk, a másik oldalról az egyetem rektorának azt a szándékát, hogy a tanszék teljesen antropológiai profilú legyen.

3. Három korszakról beszélünk és két történelmi, nemzedékbeli szakadékról, kényszerű szünetről. Ezek nagyon különbözőek voltak, de mindhárom esetben kiváló az eredmény: a szakma egy-egy nagy nemzedékének indulásában volt döntő szerepe. A harmadiknak a mostani korszakban, a jelen időben van ilyen szerepe. A külső körülmények nagyon különbözőek voltak. Lássuk a legfontosabb adatokat:

I. *Magyarország, Ferenc József Tudományegyetem*. Első a magyar egyetemi képzésben, világszinten is egyik legelső. 1898–1918, 21 és fél szemeszter, az Erdélyi Kárpát-Egyesület kezdeményezésére, Herrmann Antal, egyetemi magántanárként, „nem jelentette néprajzi tanszék [...] létesítését, s még kevésbé tekinthető szakalapításnak” (Paládi-Kovács 1999: 35).

Szünet: 1918–1940. 22 év

II. *Magyarország, Észak-Erdély, háború, Ferenc József Tudományegyetem, 1945-től: Bolyai Egyetem*. 1940–1948, 16 szemeszter, Viski Károly, K. Kovács László és Gunda Béla 1943–1948, választható 2. szak.

Szünet: 1948–1990. 42 év

III. *Románia, a diktatúra után, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, 1990–*, 48 szemeszter, előbb 2. szak, majd főszak 1999-ben, monoszak, Péntek János, tanszékvezetőként 2012-ig, önálló tanszék 2012-től, Keszeg Vilmos, Szikszai Mária.

Az első indulás nyugodt békeidőben történt, maga a kolozsvári egyetem már túljutott az indulás negyedszázadán, kiváló tanárai voltak. Intézményesült és korszerűvé vált a magyar néprajztudomány, a művészek, a tudósok és a nagyközönség is itt a közelben, Kalotaszegen fedezik fel a magyar népművészetet. Szinte mindenben Herrmann Antal volt a főszereplő. Járt már a vonat Budapest és Kolozsvár közt, így annak sem volt akadály, hogy Herrmann ingázóként kapja meg a magántanári státust, a képzés jogát. Minden a dolgok logikája szerint haladt, a végkifejlet azonban annál tragikusabb volt. Magyarországon indult, Romániában ért véget.

A második újrakezdést a történelem produkálta a Magyarországhoz visszakerült Kolozsváron, látszólag, az egyetem nevét tekintve is, az előző folytatásaként. De egy időben indult a háborúval, mintha itt is a győzelem túl nagy önbizalmával. A két pályázat anyagán, az 1942. és az 1943. évin lehet látni (Keszeg 2010, 2012), milyen nagy volt az érdeklődés a kolozsvári néprajzi tanárság iránt: lelkes fiatalok jelentkeztek a néprajz akkori új nemzedékéből. Az oktatás túlélte a háborút és az egyetemet, de a romániai felsőoktatásban 1948-ban végrehajtott, szovjet mintát követő átszervezést már nem. Ez a képzési időszak is Magyarországon indult, és Romániában szakadt meg. A Bolyai magyar egyetemi kerete sem menthette meg. Gunda Bélának magyar állampolgárként mennie kellett, Debrecenben folytatta páratlan, iskolateremtő munkásságát. Itt maradtak tanítványai, akik a következő évtizedekben többnyire méltatlan körülmények között folyamatosan dolgoztak. A méltánytalan helyzeten egyedül a Kriterion Kiadó enyhített.

A harmadik újrakezdés lehetőségét újra a történelem változása hozta meg, a diktatúra utáni Romániában, negyedszázaddal ezelőtt. Román állami egyetemen, a kolozsvári egyetem bölcsészkarán indíthattam el a néprajzi képzést, közös tanszéki keretben a nyelvészettel és az irodalomtudománnyal. Abban az értelemben rendszeridegen maradt, hogy a román felsőoktatásban azóta sem jöttek létre sehol máshol hasonló tanszékek. A bolognai rendszer bevezetése a néprajz szak helyzetén is rontott, hasonlóképpen az az egyetemi finanszírozási rendszer, amely olyan szakoktól is a tömegesítést várja el, amelyeknek az egyik

fő veszélye éppen a tömegesedés. De a képzés, a szak – a kiváló munkaközösségnek köszönhetően – megőrizhette folyamatosságát, oktatók új nemzedékének itt teljesedett ki a szakmai és egyetemi pályája. Az eddigi 48 szemeszter máris több mint az előző két időszak összesen.

4. A személyek szerepében is láthatóak a különbségek a korszakok között. Az első korszakban magát a képzést az Erdélyi Kárpát-Egyesület kezdeményezte, az egyetem befogadta, és magántanári képesítéssel Herrmann Antalra bízta. A második korszakban a régi egyetem tért vissza, de csak a nevében volt a régi. A professzorok jelentős része Magyarországról jött (legtöbbször Szegedről), kisebb számban erdélyiek is voltak. A néprajzra viszonylag hosszú átmenetet követően a Gunda Béla pályázatát fogadták el, aki nem hosszú kolozsvári működésével és későbbi kivételes szakmai, professzori teljesítményével igazolta a bizottság döntését.

Az én szerepem megítélésében két végletet látok. Az egyik abban a kötetben olvasható, amely akadémiai nagy kiadványként kanonizálja a tudománytörténetet (a *Magyar néprajz I. 1.*-ről van szó), és amely szerint személytelen volt az indulás, senkinek nem volt semmilyen szerepe: „... akolozsvári Babeş–Bolyai Egyetemen 1990 őszén szerveződött meg a »néprajz B szak«, melyből később létrejött az önálló néprajzi tanszék és a PhD-program” (Paládi-Kovács 2011. 117.). A másik végletnek Keszeg Vilmos 2009-ben leírt véleménye tekinthető: „A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán működő etnológusképzést Péntek János kezdeményezte és szervezte meg, 1990 őszétől. 2002-ig tanszékvezetőként felelt a szakról. Ez idő alatt épült ki a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék személyi kerete, erősödött meg a tanszéki munkacsoport szakmai és kutatói profilja, a szakképzés három szintje, stabilizálódott vendégtanár programja” (Keszeg 2009. 33.). Úgy érzem, ebben a részletezőbb leírásban benne van a lényeg az én működésemmel kapcsolatban (annak kivételével, hogy a hivatalos román terminustól eltérően magyarul én ezt nem etnológusképzésnek tekintettem, hanem magyar néprajzának).

A hazai, a belső megítélés azonban mintha Keszeg Vilmos korábban már említett, 2002-es, a kanonizálásra valóban alkalmasabb tanulmányának a megállapítását követné: „Több évtizedes szünet után a néprajz szak megszervezésére a Magyar Filológia Tanszék (jelenleg: Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék) keretében, Péntek János egyetemi tanár kezdeményezésére került sor 1990 őszén” (Keszeg 2002. 120.). 2010-ben a 18. Évkönyv szerkesztői hasonlóképpen fogalmaznak: „Újabb szünetet követően a néprajz szakos képzés Péntek János kezdeményezésére indult az 1990–1991-es tanévtől” (Czégényi–Keszeg–Pozsony szerk. 2010. 7.).

Ebből úgy tűnik, hogy Budapestről nézve ment ez magától, belülről nézve pedig személyemet illetően azt látom állandósulni, hogy *kezdeményeztem* a néprajz szakos képzést 1990-ben. Semmiképpen nem tartom megfelelőnek a szóhasználatot. Kezdeményezni itt nagyon sok mindent kezdeményeztek, harcoltak és harcolnak is nagyon sok mindenért: én nem kezdeményeztem, nem is harcoltam, egyszerűen elindítottam, megszerveztem, gondoskodtam a fejlesztéséről. Előbb gyakorlatilag egyedül, aztán az egyre bővülő csapattal. Napi munkám, napi felelősségem volt. De nem egy nap alatt történt, nem is egy évben, évtizedben, hanem folyamatosan: az oktatói keret kiépítése, a nyitás és a nyitottság: a belső és a külső kapcsolatok közvetlenné tétele, a doktori képzés, az egyetemi pozíci-

ók gyors elérése (közvetlenül az illetékes minisztériumi bizottság tagjaként), a könyvtári állomány folyamatos gyarapítása stb. Akik a közelemben voltak, láthatták, hogy – különösen az első évtizedben, amíg a tanszéki közösség a saját lábára nem állt – elsősorban ezzel a szakkal foglalkoztam. Az általam irányított és megvédett 34 doktori disszertáció közül 16 volt néprajzi vagy etnolingvisztikai, és ezek többsége az első időszakban készült el, közvetlenül erősítette a tanszéki munkacsoportot, nagy részük nyomtatásban is megjelent. És közben – de már 1990 előtt is – nagyon sok szakdolgozatot és tanári I. fokozati dolgozatot irányítottam, a doktori dolgozatokkal párhuzamosan magiszteri dolgozatokat is.

5. De mi közöm nekem szakmailag a néprajzhoz? Korábbi és kortárs erdélyiek szakmai pályája mutatja, hogy a létszámbeli szűkösség, az intézményhiány vagy a történelmi terelőfalak miatt is gyakran kényszerültek rá a pluri- és interdiszciplinaritásra, a kissé mindig gyanús polihisztorkodásra. A múlt század közepén, amikor pályámat kezdtem, az egyetemen szigorú elvárás volt a diszciplínáris határok betartása. Később lett divat a diszciplínák határterületeinek kutatása. Az én területemen, dialektológia és néprajz határán, ennek mégis volt hagyománya, itt Erdélyben különösen, ahol hivatkozni lehetett történelmileg és a jelenkorban is a nyelv és a kultúra szoros kapcsolatára. De hivatkozni lehetett a német indíttatású „szavak és dolgok” szemléletére és módszerére is. Nálunk ezt a Csűrű-iskola művelte, a kolozsvári dialektológusok is átvették. Az első, ebbe a körbe tartozó saját témám (doktori értekezésem) a kalotaszegi népművészet terminológiája volt, amely azonban messze túlment a korábban szokásos leírás, elemzés határain (1970, 1979).² Az is ismert, hogy 1975-től egy akkor bevezetett tantárgyat, az általános etnológiát taníthattam a magyar szakosoknak, a szeminárium magyar néprajzi tematikájú volt. Később részt vettem a *Korunk* társadalomnéprajzi körének munkájában, a karon pedig magyar néprajzi tudományos diákkört szerveztem a nyolcvanas években. Közben az alapkurzusom az általános nyelvészeti bevezetés volt I. éven.

Tematikailag az általános nyelvészeti előadásomban, illetve ennek nyomtatott változatában (1988) és hozzá kapcsolódó publikációimban (pl. a ritualizált szövegről: 1997a) mutattam be a kommunikáció antropológiájának, a beszélés néprajzának az alapkérdéseit (ennek hatásáról l. Keszeg 2007); szintén ebben az évenként előadott kurzusban vázoltam a verbális kommunikáció és a kulturális kommunikáció viszonyát, azt is például, hogy adott közösségekben a nyelvi leépülést mintegy kompenzálja az ének, a zene, a tánc (így kapcsolódott össze a szociolingvisztika és az etnolingvisztika). Noha a strukturalizmust végig gyanakvás övezte, a hetvenes-nyolcvanas években már közvetíteni lehetett a nemzetközi szakirodalom alapján, mennyire produktív lehet (a nyelv struktúrájához hasonlóan) a kulturális jelek paradigmatiszerveződésének és szintagmatikus elrendeződésének vizsgálata (ennek is volt inspiráló hatása, l. Könczei 2009). Egyebekben is folyamatosan figyeltem a nyelv és a kultúra jellegének, szerveződésének párhuzamát. Nyilvánvaló például az archaikus kultúra – archaikus nyelv párhuzama a mezősegi és a moldvai magyarok körében. De ennél többről van szó. Az ilyen jellegű elemzések általánosabb keretét a szemiotika, az etnoszemiotika és az etnoszemantika nyújtotta (1975, 1979). A hímzések terminológiája és a botanikai terminológia elemzése nagyon tanulságosnak bizonyult az etnoszemantika szempontjából (1978, 1979, 1985, 2003). Közismert, hogy hagyományosan a dialektológia nem fordított különösebb figyelmet a nyelvjárások

szemantikájára, pedig nyilvánvalók a regionális eltérések, sajátosságok pl. a lexikális mező tagolásában, a kategorizálásban, a fogalmi tagolódásban és hierarchiában, és az is nyilvánvaló, hogy éppen itt kell keresni a nyelv és a kultúra kapcsolódását. Igazolható megfelelés van pl. egy helyi kultúra szimbolizáló jellege és a nyelvjárás metaforizáló hajlama között (1972, 1978). Ezek a párhuzamok – mint egy proxemikai témájú dolgozatomban bemutattam – a történeti folyamatokban is kimutathatók (1997b). És hasonlóképpen szoros belső összefüggés van a nyelvi és a kulturális hatások, kölcsönhatások között. Ez a kérdés szociolingvisztikai és etnolingvisztikai témaként végigkísérte pályámat (1977, 1981, 1996). Mások számára is inspiráló, bizonyos értelemben „módszerteremtő” volt a növénynevek és a földrajzi nevek kapcsolatának történeti szempontú vizsgálata (1980). Összefoglalva: ez az etnolingvisztikainak tekinthető kutatási terület, amely az egyetemi képzésnek is része volt, mások számára is követhetőnek bizonyult a dialektológiában, a kontaktológiában, a beszélés néprajzában, az etnoszemiotikában és különösen a biológus, botanikus barátommal, Szabó T. Attilával új utakra terelt etnobotanikában.

Legfontosabb publikációim az etnolingvisztika, néprajz, antropológia témakörében:

1972 *A tájszók leíró szempontú osztályozásáról*. NyIrK 16/2. 231–241.

1975 *A hímzés és a hímzett ruhadarabok néhány szemiotikai funkciója Kalotaszegen*. NyIrK 19/1. 59–64.

1976a *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató*. Kriterion Könyvkiadó, Buk. (Társ-szerző: Szabó Attila)

1976b *Egy háromszéki falu népi növényismerete*. Ethnographia 87/1–2. 203–225. (Társ-szerző: Szabó T. E. Attila)

1977 *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*. Kriterion Könyvkiadó, Buk. (Társ-szerző: Márton Gyula, Vöő István)

1978 *Rendszerszerűség és produktivitás a Phaseolus népi terminológiájában*. NyIrK 22/2. 175–190.

1979 *A kalotaszegi népi hímzés és szókincse*. Kriterion Könyvkiadó, Buk.

1980a *A régi növényvilág és változásai a kalotaszegi földrajzi nevek tükrében*. In: Teiszler Pál (szerk.): *Nyelvészeti tanulmányok 1980*. Kriterion Könyvkiadó, Buk. 131–172. (Társ-szerző: Szabó T. E. Attila)

1980b *Kerti virágok és dísznövények Kalotaszegen*. In: *Népiismereti Dolgozatok 1980*. Kriterion Könyvkiadó, Buk. 100–114. (Társ-szerző: Szabó T. E. Attila)

1981 *Az alakor (Triticum monococcum L.) Erdélyben*. Ethnographia 92/2–3. 259–277. (Társ-szerző: Szabó T. E. Attila)

1985 *Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete*. Kriterion Könyvkiadó, Buk. (Társ-szerző: Szabó T. Attila)

1988 *Teremtő nyelv*. Kriterion Könyvkiadó, Buk.

1991 *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II*. MNYTK 193. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp. (A kiadás előkészítője Murádin Lászlóval)

1996 *A magyar–román interetnikus kapcsolatok néhány nyelvi vonatkozása*. In: Katona Judit–Viga Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei (Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga)*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc. 113–120.

1997a *A ritualizált szöveg*. In: Péntek János (szerk.): *Szöveg és stílus*. Szabó Zoltán közönteése. Presa Universitara Clujeana, Kvár. 329–334.

1997b *Kert, gyeplű, határ*. Ethnographia 108/1–2. 219–234.

2003 *Népi nevek, népi hagyományok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2004a *A moldvai magyar nyelv szótára – elvek és problémák*. In: Kiss Jenő (szerk.): *Nyelv és nyelvhasználat a moldvai csángók körében*. MNyTK. 221. sz. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp. 180–196.

2004b *Ethnobotanical and ethnobiodiversity studies for in situ protection of horticultural plant genetic resources in Alp–Balcan–Carpath–Danube (ABCD) Area*. In: *Acta Horticulturae* 618–642, ISHC, Leuven, CD-ROM. Online: http://www.actahort.org/books/623/623_6.htm (Társszerző: Szabó T. A., Szabó I., Balogh L., Bauer N., Frenzl K.).

2005 *Magyar nyelv- és nyelvjárásziszigetek Romániában*. MNy 101/4: 406–413.

2006 *A belső tagolódás kérdése a moldvai magyarban a szóföldrajz alapján*. NyIrK 50/1–2. 29–52.

2012 *The self-concepts of the Moldavian Hungarians from the 50's of the last century*. In: Lehel Peti – Vilmos Tánzos (ed.): *Language Use, Attitudes, Strategies. Linguistic Identity and Ethnicity in the Moldavian Csángó Villages*. The Romanian Institute for Research on National Minorities, Cluj-Napoca, 121–138./2013. „Mi lesz itten velünk, ezekkel a magyarokkal?” (A moldvai magyarok nyelvi önképe az előző század ötvenes éveiből). Székelyföld XVII/9. 155–170.

2013 *Mutatvány A moldvai magyar nyelv szótárából*. NyIrK LVII 2. 137–150.

Nyelvi sziget- és szórványhelyzetek, folyamatok. Korunk 2014/6. 39–45.

Szórványok, szórványosodás Erdélyben. In: Havassy Péter Pál (szerk.): *Szórványkollégiumok a Kárpát-medencében*. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Bp. 8–18.

Néhány archaizmus, szemantikai analógia és szimmetria a moldvai magyarok kétnyelvűségében. In: Gróf Annamária, N. Császi Ildikó, Szoták Szilvia (szerk.): *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején*. Írások Kolláth Anna tiszteletére. Tinta Könyvkiadó – UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, Bp. – Alsóőr, 301–304.

A moldvai magyarokról és a csángó elnevezésről. Magyar Nyelv 110. évf. 2014/4. 437–447.

■ JEGYZETEK

1. Közvetlenül az első tanév után a Néprajzi Hírekben beszámoltam az akkor még közös tanszék tartalmilag is megújult oktatásáról (Péntek 1991). – 2001-ig az indulást bőségesen dokumentálja Keszeg Vilmos tanulmánya: Keszeg 2002. A következő évtized történéseiről és eredményeiről közben megjelent Tánzos Vilmos átfogó tanulmánya (2015)

2. Az évszámokkal a továbbiakban saját, külön jegyzékbe szedett munkáimra utalok. Ezeket tekintem legfontosabbaknak azok közül, amelyek néprajzi vonatkozásúak vagy ilyen értelemben interdiszciplinárisak.